

Uchwała Nr XVI/112/12
Rady Powiatu Rybnickiego
z dnia 22 marca 2012 r.

w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Rybnickim na lata 2012-2016.

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm), w związku z art. 112 pkt 13 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. (tekst jednolity Dz. U. z 2009r. Nr 175 poz. 1362 ze zm.) oraz art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z 2005 r., Nr 180, poz. 1493 z późn. zm) na wniosek Komisji ds. Rodziny, Zdrowia, Opieki Społecznej i Wspierania Osób Niepełnosprawnych

Rada Powiatu Rybnickiego uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się do realizacji Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Rybnickim w latach 2012 – 2016 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Jan Tokarz

RADCA PRAWNY

Bartłomiej Staneczek

Uzasadnienie

Na podstawie art. 6 ust.1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009r. Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami art. 112 ust. 13 wyżej cytowanej ustawy o pomocy społecznej Rada Powiatu wdraża lokalne programy pomocy społecznej.

Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie należy do zadań własnych powiatu (art. 6 ust. 3 pkt. 1 wyżej cytowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Realizacja programu jest dostosowana do rzeczywistych potrzeb osób i rodzin w powiecie rybnickim i stanowi ważny element w działalności powiatowego centrum pomocy rodzinie w kontekście polityki prorodzinnej powiatu.

Mając na uwadze przedstawione argumenty podjęcie Uchwały jest zasadne.

**POWIATOWY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR
PRZEMOCY W RODZINIE
W POWIECIE RYBNICKIM
NA LATA 2012 - 2016**

Opracowanie:

mgr Klaudia Grzesica – Węlczyńska

Rybnik 2011 rok

PRZEWODNICZĄCY RADY

Jan Tokarz

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Rozdział I. Charakterystyka zjawiska przemocy	4
1.1. Pojęcie przemocy w rodzinie	6
1.2. Fazy cyklu przemocy w rodzinie	7
1.3. Cechy przemocy	8
1.4. Rodzaje przemocy	10
1.5. Charakterystyka osób dotkniętych przemocą	10
1.6. Charakterystyka sprawcy przemocy	12
Rozdział II. Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie ..	15
2.1. Podstawy prawne programu	15
Rozdział III. Skala zjawiska przemocy w oparciu o dane dotyczące Powiatu Rybnickiego i miasta Rybnika	17
Rozdział IV. Wdrażanie Programu	22
4.1. Zadania powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy	22
4.2. Zasady działania Programu	23
4.3. Cele ogólne i cele szczegółowe Programu	23
4.4. Adresaci Programu	27
4.5. Realizatorzy Programu	27
4.6. Harmonogram działań	28
Podsumowanie	35
Spis tabel	38
Załączniki	39

Wstęp

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie ma za zadanie zwiększyć jakość i skuteczność pomocy osobom uwikłanym w mechanizmy przemocy. Stanowi fundament dla rozwijania systemu profilaktyczno – pomocowego w zakresie ograniczenia i przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Rybnickiego. Obejmuje swym zasięgiem lata 2012 – 2016, a zatem okres trwania Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Rada Ministrów przyjęła Uchwałą Nr 162/2006 z dnia 25 września 2006 roku. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wytycza szczegółowe działania w zakresie:

1. Zapewnienia ochrony i udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą.
2. Oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych na osoby stosujące przemoc.
3. Podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.

Sprawozdanie z realizacji Programu Rada Ministrów ma składać corocznie Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej, w terminie do 30 czerwca.

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie składa się z następujących części :

- **Rozdział I** - zawierający teoretyczny opis zjawiska przemocy;
- **Rozdział II** - obejmujący prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- **Rozdział III** - zawierający diagnozę zjawiska przemocy w powiecie rybnickim;
- **Rozdział IV** - będący prezentacją założeń programu oraz sposobu jego wdrażania.

Rozdział I. Charakterystyka zjawiska przemocy

Zgodnie z wynikami badań TNS OBOP z roku 2007 dotyczącymi „występowania zjawiska przemocy w rodzinie według ofiar, sprawców i świadków” mamy do czynienia z następującymi cechami zjawiska przemocy :

- kiedykolwiek jakiejkolwiek formy przemocy od członka rodziny doświadczył więcej niż co trzeci Polak (35%);
- większość z tych osób było ofiarami przemocy co najwyżej kilkakrotnie i wcześniej niż przed 12 miesiącami. Osób wielokrotnie krzywdzonych przez członka rodziny było 11%;
- najbardziej rozpowszechnioną formą przemocy była przemoc psychiczna (31%). Rzadziej badani doświadczaali przemocy fizycznej (17%) ekonomicznej (8%) oraz seksualnej (3%);
- zazwyczaj respondenci doświadczaali tylko jednej formy przemocy (20%), ale co setny (1%) doznawał ze strony członka rodziny zarówno przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej jak i seksualnej;
- co piąty Polak (20%) - wedle uzyskanych deklaracji - był sprawcą przemocy wobec członków swojego gospodarstwa domowego. Zazwyczaj zdarzyło się to co najwyżej kilka razy i ponad 12 miesięcy temu;
- sprawcy najczęściej przyznawali się do przemocy psychicznej (15%), znacznie rzadziej do fizycznej (9%), a bardzo rzadko do ekonomicznej (2%) i seksualnej (0,4%);
- większość sprawców przyznaje się do stosowania tylko jednej z form przemocy (13%);
- ogólnie ponad dwie piąte (42%) Polaków zamieszkuje lub zamieszkiwało w gospodarstwie domowym, w którym dochodziło do przemocy (byli ofiarą przemocy, jej sprawcą lub świadkiem stosowania jej wobec innego członka rodziny);
- do bycia ofiarami przemocy najczęściej przyznają się kobiety (39%), mieszkańcy miast powyżej 500tyś. (42%);
- do doświadczenia przemocy co najmniej raz, częściej przyznawały się osoby z wyższym niż podstawowym wykształceniem;
- doświadczenie przemocy w rodzinie wpływa na jej stosowanie wobec członków

rodziny - 13% Polaków to jednocześnie ofiary i sprawcy przemocy.¹

Aktualizacja powyższych badań TNS OBOP nastąpiła w 2010 roku na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Istotne wnioski z punktu widzenia Programu zaprezentowane zostały poniżej.

Wśród ogółu ofiar przemocy w rodzinie 39% stanowią mężczyźni, a 61% - kobiety. Kobiety stanowią największy odsetek ogółu ofiar w przypadku przemocy seksualnej w rodzinie (90%).

W przypadku przemocy fizycznej w rodzinie kobiety stanowią 63% ogółu ofiar, a mężczyźni - 37%. Podobnie jest z ofiarami przemocy psychicznej - 64% z nich stanowią kobiety, a 36% - mężczyźni.

Wśród ofiar przemocy ekonomicznej jest 70% kobiet i 30% mężczyzn.

Wśród sprawców przemocy w rodzinie (ogółem - niezależnie od formy przemocy) 70% stanowią mężczyźni, a 30% - kobiety.

Gdy ofiarą przemocy w rodzinie jest kobieta, udział mężczyzn wśród sprawców tej przemocy jest jeszcze większy (79% do 21%).

Jednak gdy ofiarą jest mężczyzna, sytuacja wygląda inaczej - mężczyźni stanowią 53% ogółu sprawców, a kobiety - 47%.

Wśród sprawców przemocy psychicznej w rodzinie 70% stanowią mężczyźni, a 30% - kobiety.

Gdy ofiarą przemocy psychicznej w rodzinie jest kobieta, udział mężczyzn wśród sprawców tej przemocy jest jeszcze większy (81% do 19%).

Gdy ofiarą przemocy psychicznej w rodzinie jest mężczyzna sytuacja wygląda inaczej - udział sprawców kobiet i sprawców mężczyzn rozkłada się po połowie (50% do 50%).

Wśród sprawców przemocy ekonomicznej w rodzinie 68% stanowią mężczyźni, a 32% - kobiety. Gdy ofiarą przemocy ekonomicznej w rodzinie jest kobieta, udział mężczyzn wśród sprawców tej przemocy jest jeszcze większy (79% do 21%). Gdy ofiarą przemocy ekonomicznej w rodzinie jest mężczyzna sytuacja wygląda inaczej - 42% sprawców stanowią mężczyźni, a 58% - kobiety. Wśród sprawców przemocy fizycznej w rodzinie 75% stanowią mężczyźni, a 25% - kobiety.

¹ *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie. Wyniki badań*, Warszawa 2007r. TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, str. 7

Wśród sprawców przemocy fizycznej w rodzinie wobec kobiet 84% to mężczyźni, a 16% - kobiety. Gdy ofiarą przemocy fizycznej w rodzinie jest mężczyzna, to w 60% przypadków sprawcą jest mężczyzna, a w 40% - kobieta.

Wśród ogółu sprawców przemocy seksualnej w rodzinie 91% stanowili mężczyźni, a 9% - kobiety. 95% sprawców przemocy seksualnej w rodzinie wobec kobiet objętych badaniem, to mężczyźni, a 5% - kobiety. Z kolei wśród sprawców przemocy seksualnej w rodzinie wobec mężczyzn objętych badaniem, mężczyźni stanowili 62%, a kobiety - 38%.²

1.1. Pojęcie przemocy w rodzinie

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie definiuje przemoc w art. 2 w następujący sposób:

„Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) członku rodziny - należy przez to rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.1), a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą;
- 2) przemocy w rodzinie - należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.³

W przypadku przemocy ma zastosowanie art. 207 KK w następującym brzmieniu:

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

² *Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. część I - raport z badań ogólnopolskich. wyniki badań*, TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej s. 9

³ Ustawa dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. „Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”⁴

1.2. Fazy cyklu przemocy w rodzinie

Przemoc nie jest jednorazowym aktem, lecz procesem, który ma tendencję do powtarzania się. Nie zatrzymana przemoc - narasta. Badania wykazały, że osoby doznające przemocy, przechodzą przez trzy fazy powtarzającego się cyklu przemocy.

1. Faza narastania napięcia

Początkiem cyklu jest zwykle wyczuwalny wzrost napięcia oraz nasilające się sytuacje konfliktowe. Osoba stosująca przemoc jest stale poirytowana, napięta, często robi awantury z byle powodu, prowokuje kłótnie. Reakcjami ofiar przemocy na taką sytuację w domu jest najczęściej uspokajanie atmosfery, spełnianie wszelkich zachcianek, przepraszenie sprawcy „na wszelki wypadek”.

2. Faza gwałtownej przemocy

W tej fazie osoba stosująca przemoc staje się gwałtowna, wpada w szal. Eksplozję wywołuje zazwyczaj jakiś drobiazg, np. lekkie opóźnienie posiłku. Skutki użytej przemocy mogą być różne - podbite oko, połamane kości, obrażenia wewnętrzne, poronienie, śmierć. Najczęściej w tej fazie ofiary decydują się wezwać policję lub szukać pomocy gdzie indziej.

Po zakończeniu wybuchu przemocy, ofiara jest w stanie szoku. Nie może uwierzyć, że to się naprawdę stało. Odczuwa wstyd i przerażenie. Jest oszołomiona. Staje się apatyczna, traci ochotę do życia, odczuwa złość i bezradność.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz.553 z późn. zm.)

3. Faza miodowego miesiąca

To faza skruchy i okazywania miłości. Sprawca szczerze żałuje tego, co zrobił, okazuje skruchę i obiecuje, że to się nigdy nie powtórzy. Stara się znaleźć jakieś wytłumaczenie dla tego, co zrobił i przekonuje ofiarę, że to był jednorazowy, wyjątkowy incydent, który już się nigdy nie zdarzy.⁵

Staje się znowu podobny do tego, jaki był na początku znajomości. Przynosi kwiaty, prezenty, zachowuje się jakby przemoc nigdy nie miała miejsca. Rozmawia z ofiarą, dzieli się swoimi przeżyciami, obiecuje, że nigdy już jej nie skrzywdzi. Dbą o ofiarę spędza z nią czas i utrzymuje bardzo satysfakcjonujące kontakty seksualne. Sprawca i ofiara zachowują się jak świeżo zakochana para. Ofiara zaczyna wierzyć w to, że partner się zmienił i że przemoc była jedynie incydentem.

Fazy miodowego miesiąca przemijają. Po jakimś czasie napięcie znowu powraca i cały cykl przemocy powtarza się. Prawdziwe zagrożenie, jakie niesie ze sobą faza miodowego miesiąca jest związane z tym, że przemoc w następnym cyklu jest zazwyczaj gwałtowniejsza. Cykliczność przemocy sprawia, że ofiarom trudno jest podjąć działania mające na celu zatrzymanie przemocy.⁶

1.3. Cechy przemocy

Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

1. JEST INTENCJONALNA

Przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

2. SIŁY SĄ NIERÓWNOMIERNE

W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy.

3. NARUSZA PRAWA I DOBRA OSOBISTE

Sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).

⁵ www.niebieskalinia.pl

⁶ www.niebieskalinia.pl

4. POWODUJE CIERPIENIE I BÓL

Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.⁷

Przez przemoc rozumiemy zatem działania intencjonalne z wyraźną asymetrią sił naruszającą suwerenność jednostki i wywołujące cierpienia. Istotne jest rozszerzenie definicji przemocy na zaniechanie. Przemoc staje się także działaniem o określonym skutku prawnym zagrożone konkretnymi karami kodeksowymi. Pojawienie się omawianych przepisów sprowadza zachowania przemocowe do zachowań nieakceptowanych społecznie i wywołujących określone sankcje.

Przemocy towarzyszy brak umiejętności konstruktywnego wyrażania złości. Strategie wyrażania tej emocji przybierają znamiona destrukcyjnego zachowania agresywnego. Na potrzeby Programu przyjmuje się następującą definicję agresji: **„Każda forma zachowania, której celem jest wyrządzenie szkody lub spowodowanie obrażeń innej żywej istocie motywowanej do uniknięcia takiego potraktowania.”**

Wymiary typologii zachowań agresywnych:

- modalność reakcji- (werbalna – fizyczna);
- jakość reakcji – (działanie - brak działania);
- bezpośredniość - (bezpośrednia – pośrednia);
- widoczność – (jawne – ukryte);
- wzbudzenie – (nieprowokowane – odwetowe);
- ukierunkowane na cel – (wrogie – instrumentalne);
- typ szkody – (fizyczna- psychiczna);
- trwałość konsekwencji – (przejściowe – długotrwałe);
- zaangażowane obiekty społeczne – (jednostki – grupy).⁸

⁷ www.niebieskaLinia.pl

⁸ Barbara Krahe *„Agresja”*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2006, s. 7

1.4. Rodzaje przemocy

Wyodrębniamy przemoc :

- fizyczną
- psychiczną
- seksualną.

Przemoc fizyczna polega na wykorzystaniu siły fizycznej przeciwko drugiej osobie w celu wywołania strachu np. popychanie, rzucanie, rzucanie przedmiotami. Katalog zachowań jest o wiele szerszy. Ta forma przemocy nie stanowi większej trudności diagnostycznej. Najczęściej odnotowana jest jako interwencja policji. Często poparta obdukcją.

Przemoc psychiczna jest złożona diagnostycznie. Osoba doznająca tej formy przemocy ma wielką trudność w jej wykazaniu. Często narażana jest z tego tytułu na wtórną wiktymizację ze strony instytucji. Katalog zachowań w tej grupie to między innymi poniżanie, grożenie, zastraszanie, upokarzanie. Istotą jest wywołanie efektu zaniżonego poczucia wartości i bezsensowności podejmowania decyzji, także brak zdolności do obrony swojej godności osobistej.

Przemoc seksualna stanowi rodzaj przemocy najczęściej ukrywanej przez ofiarę. Ze względu na delikatny charakter doznanego urazu ujawniana z niezwykle ostrożnością przez osoby zajmujące się profesjonalnie pomaganiem ofiarom przemocy.

1.5. Charakterystyka osób dotkniętych przemocą

Osoba doznająca przemocy w wyniku rozwijających się urazów traumatycznych prowadzących do zaniżonej samooceny traci umiejętność rozwiązywania własnych problemów.⁹ Ofiary przemocy domowej w wyniku znajdowania się w sytuacji powtarzającej się i zagrażającej życiu (...) przemoc wprowadza ofiary w stan gotowości percepcyjnej, w którym ograniczona zostaje zdolność do analizowania cokolwiek

⁹ Sharond, Herzberg, *Przemoc domowa*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Warszawa 2002 s.56 ofiary przemocy w rodzinie mają często poczucie niskiej wartości (Friedrich i Einbender, 1983 ,Walker 1984(...)(...) Doznawanie przemocy fizycznej i słownego poniżania ,które jej często towarzyszy (...) przyczynia się do postania negatywnej samooceny (Brown 1987)

więcej poza aktualną sytuacją¹⁰. Obserwuje się w omawianej kategorii osób zwiększoną tolerancję na agresję prowadzącą do usprawiedliwienia zachowań sprawcy. Ofiara przemocy wykształca w sobie zespół zachowań i strategii umożliwiających adaptację do sytuacji przemocy. Sposób funkcjonowania osób doświadczających przemocy prowadzi do rozłożonych w czasie konsekwencji.

Skutki stosowania przemocy:

- Zespół Stresu Pourazowego (PTSD);
- brak umiejętności podejmowania decyzji (niezdecydowanie lub przerzucanie na innych podejmowanie decyzji);
- przeświadczenie o niskiej sprawczości własnej;
- przeświadczenie o nieograniczonej omnipotencji sprawcy;
- wycofanie się z życia publicznego;
- izolacja;
- wyuczona bezradność;
- poczucie osamotnienia;
- popadanie w uzależnienia od substancji psychoaktywnych;
- tendencje samobójcze.

PTSD

Występowanie zaburzenia po stresie pourazowym (PTSD – post-traumatic stress disorder) może nastąpić w wyniku doświadczania przemocy ze strony członka rodziny.

Kryteriami zaburzeń są :

- 1) przeżywanie urazu ciągle na nowo w snach, przeblyskach pamięci i rozmyślaniach;
- 2) obojętność na świat, unikanie bodźców (np. myśli, uczuć, miejsc, ludzi).
które przypominają pacjentowi o urazie;

¹⁰ Sharond, Herzberg, *Przemoc domowa*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Warszawa 2002 s 62

3) doświadczenie objawów lęku i pobudzenia, które nie występowały przed urazem, takich jak zaburzenia snu, nadmierna czujność, trudności ze skupieniem uwagi, wyolbrzymione reakcje przestachu i wybuchy gniewu;
4) niemożność przypomnienia sobie ważnych szczegółów traumatycznego przeżycia;
5) ograniczenie zainteresowania i aktywności, poczucie wyobcowania lub wyłączenia spośród innych, co znacząco utrudnia normalne funkcjonowanie; (...) objawy zaburzeń stresu pourazowego zmieniają się, ale mogą trwać bardzo długo. Tylko czasami ustępują po kilku miesiącach.

Sposób myślenia osób z zaburzeniami jest następujący:

- psychiczna klęska;
- psychiczne zagubienie;
- negatywna ocena emocji;
- negatywna ocena pierwszych objawów;
- negatywna ocena reakcji innych;
- trwała zmiana: Moje życie zostało zniszczone przez te wydarzenia.¹¹

„Taki wzorzec myślenia powoduje przekonanie o zrujnowaniu życia, połączone z zachwianiem przekonań o sprawiedliwym świecie i o tym, że nasza przyszłość jest kontrolowana i przewidywalna.”

1.6. Charakterystyka sprawcy przemocy

Sprawcy stanowią główne ogniwo w rozwijaniu się mechanizmów przemocowych. Sposób funkcjonowania osoby stosującej przemoc zaburza wzajemne relacje w rodzinie, przyczynia się do licznych dysfunkcji. Zatrzymanie przemocy opiera się przede wszystkim na pracy ze sprawcą. Znajomość systemu zachowań osoby stosującej przemoc ułatwia podejmowanie działań korekcyjnych, terapeutycznych.

¹¹ *Psychopatologia*, Martin E. P. Seligmann, Elanie F. Walker Davidl Rosenham. Zysk i S-ka Wydawnictwo Poznań 2003. s. 205-207

Wśród sprawców wyodrębniamy następujące cechy charakterystyczne:

- silne tendencje do kontrolowania osób bliskich we wszystkich sferach życia codziennego,
- izolowanie bliskich osób,
- zniekształcenia w postrzeganiu roli kobiety i mężczyzny,
- natychmiastowe rozładowanie napięcia,
- brak umiejętności radzenia sobie ze stresem,
- brak umiejętności konstruktywnego wyrażania złości,
- niska świadomość w zakresie alternatywnych do agresywnych rozwiązań konfliktów,
- nierozpoznawanie uczuć własnych,
- niskie umiejętności społeczne,
- niskie kompetencje wychowawcze,
- brak myślenia o konsekwencjach zachowań przemocowych,
- brak wglądu w siebie,
- uzależnienia,
- upatrywanie źródła własnych zachowań w partnerce,
- przerzucanie odpowiedzialności za własne zachowanie na innych,
- postawy antyspołeczne,
- niski poziom empatii.

Wyodrębniamy trzy typy sprawców przemocy domowej:

1. Sprawcy wyłącznie rodzinni – których akty przemocy ograniczają się tylko do członków własnej rodziny nieprzejawiający oznak psychopatologii. Przemoc, której się dopuszczają (...) nie rozszerza się na wykorzystanie seksualne ani krzywdzenie psychiczne. Szacuje się, że ta grupa stanowi 50% mężczyzn krzywdzących partnerki.
2. Sprawcy dysforyczni z pogranicza, u których stosowanie przemocy wynika z niestabilności emocjonalnej i zaburzeń psychicznych. Ich agresja koncentruje się na własnej rodzinie lecz sporadycznie dopuszczają się agresji pozarodzinnej i podejmują zachowania przestępcze. Szacuje się że do tej grupy należy około 25 % mężczyzn krzywdzących swoje partnerki.

3. Sprawcy ogólnie stosujący przemoc, antyspołeczni, którzy dokonują aktów przemocy zarówno w rodzinie jak i poza nią i którzy poza agresją fizyczną dopuszczają się agresji seksualnej i fizycznej (...). W tej grupie stwierdzono częste nadużywanie narkotyków i alkoholu. Jej wielkość szacuje się na 25%.¹²

Najczęściej źródła zachowań przemocowych specjaliści wyjaśniają teorią społecznego uczenia się. Wyjaśnia ona zachowania ludzkie jako odtwarzanie wyuczonych zachowań. Wobec tego zmiana zachowań w procesie terapeutycznym odbywa się na poziomie behawioralno-poznawczym. Nurt behawioralny dominuje w modelowych programach dla sprawców przemocy. Przyczyny agresji wyjaśniają także teorie: instynktów i frustracji. Według teorii frustracji przyczyny zachowań agresywnych wynikają z przeżywania frustracji będącej wynikiem zablokowania zaspokojenia potrzeb. Teoria instynktów zakłada, że agresja jest instynktem wrodzonym. Najczęściej stosowanym i modyfikowanym behawioralnym programem jest DULUTH o dużej skuteczności i efektywności. Innym popularnym programem jest Trening Zastępowania Agresji ART szczególnie adresowanym do pracy z młodością. Oferta pomocy dla sprawców przemocy wewnątrzrodzinnej zawiera oddziaływania korekcyjno - edukacyjne oraz oddziaływania terapeutyczne. Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne stanowią formę sankcji, które mogą być orzeczone w wyroku sądowym w przypadku orzeczenia wyroku z art. 207.

Osoby doznające przemocy mają do dyspozycji bogatą ofertę programów terapeutycznych, mogą uczestniczyć w grupach wsparcia, a także w uzasadnionych przypadkach mają prawo przebywać w całodobowych ośrodkach wsparcia.

Zasady oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych oraz funkcjonowanie ośrodków wsparcia określa ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno – edukacyjne (Dz. U. z dnia 8 marca 2011 r.).

¹² Barbara Krahe, *Agresja*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2006, s. 160

Rozdział II. Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie

2.1. Podstawy prawne programu

Konieczność podejmowania działań zapobiegających przemocy w rodzinie wynika przede wszystkim z ustawy z dnia 10 czerwca 2010r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125 z 2010r., poz. 842) oraz Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Inne akty prawne niezbędne do realizacji Programu to:

- ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2009r. Nr 175, poz. 1362 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 15 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964r. Nr 9, poz.59 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks Postępowania Karnego (Dz. U. z 1997r. Nr 89 poz. 555 z późn. zm.),
- ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 28 lipca 2005r. (Dz. U. Nr 179 poz. 1485).

Procedura „Niebieskiej Karty”

Procedura „Niebieskiej Karty” została określona w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskich Kart” oraz wzorów formularzy „ Niebieskich Kart”(Dziennik Ustaw Nr 209 poz 1245). Rozporządzenie określa zasady procedury „Niebieskich Kart” oraz prezentuje ogólnopolskie wzory formularzy „Niebieskich Kart”. Procedura w swej istocie ma za zadanie ochronę godności i podmiotowości osoby pokrzywdzonej, a jej rozpoczęcie następuje w chwili wypełnienia formularza przez przedstawiciela podmiotu wskazanego w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy. „Niebieska Karta.. dokumentuje fakt doznawania przemocy. Stanowi podstawę pracy zespołu interdyscyplinarnego oraz grupy roboczej. Przekazanie powyższego dokumentu do przewodniczącego

zespołu interdyscyplinarnego ma być dokonane w terminie 7 dni od wszczęcia procedury, który w ciągu 3 dni udostępnia powyższy formularz członkom zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej. W ramach procedury „Niebieskiej Karty„ podejmuje się działania w zakresie zapewnienia wsparcia osobie doświadczającej przemocy oraz zatrzymujące stosowanie przemocy przez sprawcę.” Niebieskie Karty , stanowią ważne źródło informacji o rozmiarach zjawiska umożliwiające jego analizę. Zakończenie procedury następuje w chwili ustania przemocy lub stwierdzenia braku zasadności do podejmowania działań. Formalnym zakończeniem jest sporządzenie protokołu podpisanego przez przewodniczącego zespołu.

Rozdział III. Skala zjawiska przemocy w oparciu o dane dotyczące Powiatu Rybnickiego i miasta Rybnika

Prezentowana w formie tabelarycznej skala zjawiska obejmuje dane dotyczące :

1. Niebieskich Kart.
2. Liczby postępowań z art. 207.
3. Liczby pokrzywdzonych i sprawców.

Podjęcie procedury Niebieskich Kart przez policję w powiecie rybnickim wskazuje na stałą liczbę bez tendencji wzrostowej. Biorąc pod uwagę rok bieżący i ubiegły, wyraźnie zaznacza się niska wykrywalność spraw z art. 207 w rejonach wiejskich.

Na terenach wiejskich sporządzono w roku 2010 12,6% ogólnej liczby „Niebieskich Kart” a w okresie I-VI/2011 roku 17,1 % ogólnej liczby sporządzonych „ Niebieskich Kart”. Niska wykrywalność przemocy na terenach wiejskich może świadczyć o niższej świadomości w zakresie profilaktyki przemocy w stosunku do mieszkańców miast.

Tabela 1. Zestawienie liczby sporządzonych Niebieskich Kart (Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)

L.p.	LICZBA SPORZĄDZONYCH NIEBIESKICH KART	Okres	
		01-12/2010	01-06/2011
1.	MIASTO	490	189
2.	WIEŚ	71	39
	OGÓŁEM	561	228

Źródło : Sprawozdanie Miejskiej Komendy Policji w Rybniku za okres 01.01.2010r. - 30.06.2011r.

Opracowanie : Klaudia Grzesica – Wolczyńska

Analizując rozkład płci pokrzywdzonych dominują kobiety. Biorąc pod uwagę osoby małoletnie obejmują przedział wiekowy do 13 roku życia. Tendencja powyższa ma miejsce w roku bieżącym i ubiegłym. Rozkład płci jest zgodny z danymi ogólnokrajowymi. Wyraźnie widać szczególne zagrożenie przemocą wewnątrzrodzinną

wśród małoletnich do 13 roku życia. Powstaje wobec powyższego potrzeba stworzenia programów osłonowych dla tej kategorii osób. W przypadku sprawców przemocy domowej dominują mężczyźni. Nie odnotowano małoletnich sprawców przemocy domowej. W stosunku do ogólnej liczby pokrzywdzonych w roku 2010 r. mężczyźni stanowią 6,3% ogólnej liczby pokrzywdzonych, kobiety stanowią 71 % ogólnej liczby pokrzywdzonych, małoletni do ukończenia 13 lat 16% ogólnej liczby pokrzywdzonych. W okresie od I-VI 2011 roku mężczyźni stanowią 16% ogólnej liczby pokrzywdzonych, kobiety stanowią 71 % ogólnej liczby pokrzywdzonych, małoletni do ukończenia 13 lat 13,5 % ogólnej liczby pokrzywdzonych.

**Tabela 2. Zestawienie liczby pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej
(Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)**

L.p.	LICZBA POKRZYWDZONYCH W WYNIKU PRZEMOCY DOMOWEJ	Okres	
		01-12/2010	01-06/2011
1.	KOBIETY	543	219
2.	MĘŻCZYŻNI	48	48
3.	MAŁOLETNI DO 13 ROKU ŻYCIA	127	42
4.	MAŁOLETNI OD 13 DO 18 ROKU ŻYCIA	42	26
	OGÓŁEM	760	309

Źródło : Sprawozdanie Miejskiej Komendy Policji w Rybniku za okres 01.01.2010r. - 30.06.2011r.

Opracowanie : Klaudia Grzesica – Wolczyńska

**Tabela 3. Zestawienie liczby sprawców przemocy domowej
(Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)**

L.p.	LICZBA SPRAWCÓW PRZEMOCY DOMOWEJ	Okres	
		01-12/2010	01-06/2011
1.	KOBIETY	26	5
2.	MĘŻCZYŹNI	535	214
3.	MAŁOLETNI DO 13 ROKU ŻYCIA	0	0
4.	MAŁOLETNI OD 13 DO 18 ROKU ŻYCIA	0	0
	OGÓŁEM	561	229

Źródło : Sprawozdanie Miejskiej Komendy Policji w Rybniku za okres 01.01.2010r. - 30.06.2011r.

Opracowanie : Klaudia Grzesica – Wolczyńska

**Tabela 4. Zestawienie liczby sprawców przemocy domowej pod wpływem
alkoholu (Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)**

L.p.	LICZBA SPRAWCÓW PRZEMOCY DOMOWEJ POD WPLYWEM ALKOHOLU	Okres	
		01-12/2010	01-06/2011
1.	KOBIETY	7	4
2.	MĘŻCZYŹNI	275	115
3.	MAŁOLETNI DO 13 ROKU ŻYCIA	0	0
4.	MAŁOLETNI OD 13 DO 18 ROKU ŻYCIA	0	0
	OGÓŁEM	282	119

Źródło : Sprawozdanie Miejskiej Komendy Policji w Rybniku za okres 01.01.2010r. - 30.06.2011r.

Opracowanie : Klaudia Grzesica – Wolczyńska

Wśród sprawców przemocy domowej według danych z roku 2010 dominują mężczyźni - 94 % ogólnej liczby sprawców, natomiast kobiety stanowią 5,4 %. W okresie od I-VI 2011 roku rozkład procentowy sprawców przemocy domowej przedstawiał się następująco: kobiety stanowią 3,3% ogólnej liczby sprawców, natomiast mężczyźni 96,6 % ogólnej liczby sprawców. Osoby stosujące przemoc pod wpływem alkoholu w roku 2010 stanowiły 50,2% ogólnej liczby sprawców, a w okresie I-VI 2011 roku stanowiły 40,7 %. Dominują mężczyźni jako sprawcy przemocy domowej będący pod wpływem alkoholu, którzy w roku 2010 stanowili 97,5 % ogólnej liczby, a w okresie I-VI 2011 roku 96,6 % ogólnej liczby.

Wyniki badań pochodzące z raportu „ Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie” TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z roku 2007 potwierdzają zależność pomiędzy stosowaniem przemocy a stosowaniem alkoholu przez sprawcę. Z badań wynika iż, 46 % respondentów będących osobami doznającymi przemocy wspomnianych badań stwierdziło, że sprawca przynajmniej raz był pod wpływem alkoholu w chwili popełnienia czynu. Pod wpływem alkoholu było 46 % sprawców przemocy fizycznej, 42 % sprawców przemocy psychicznej oraz 40% sprawców przemocy seksualnej.

Tabela 5. Zestawienie liczby postępowań przygotowawczych dotyczących przemocy domowej, w których była prowadzona procedura „Niebieskich Kart” (Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)

L.p.	LICZBA POSTĘPOWAŃ PRZYGOTOWAWCZYCH, W KTÓRYCH BYŁA PROWADZONA PROCEDURA „NIEBIESKIEJ KARTY”	Okres	
		01-12.2010	01-06/2011
1.	WSZCZĘTYCH	100	88
2.	STWIERDZONYCH	36	34
3.	ZAKOŃCZONYCH	71	57

Źródło : Sprawozdanie Miejskiej Komendy Policji w Rybniku za okres 01.01.2010-30.06.2011

Opracowanie : Klaudia Grzesica – Woleczyńska

W roku 2010 na 100 spraw wszczętych z art. 207 zakończono 71, co stanowi 71 % ogólnej liczby wszczętych spraw. W roku 2011 widać tendencję wzrostową wszczętych spraw. W okresie od I –VI/2011 liczba wszczętych spraw wyniosła 88, natomiast zakończonych 57 co stanowi 64,7 % ogólnej liczby wszczętych spraw. Dane dotyczące ilości wszczętych spraw z art. 207 w roku 2011 wskazują na wysoki wskaźnik wzrostu spraw związanych z przemocą domową w stosunku do 2010r.

Rozdział IV. Wdrażanie Programu

Zjawisko przemocy w rodzinie jest wieloaspektowe i wymaga współdziałania służb społecznych, sądownictwa, policji oraz organizacji pozarządowych. W celu ograniczenia jej negatywnych skutków w skali mikro - społecznej i makro - społecznej opracowano **Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Rybnickim na lata 2012 - 2016 .**

4.1. Zadania powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy

Zgodnie z art. 6 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych ustaw, ustawodawca nałożył na powiaty następujące zadania :

1. Zadania własne powiatu:

- a) opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- b) opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- c) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- d) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

2. Zadania z zakresu administracji rządowej:

- a) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- b) opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zgodnie z zapisami niniejszej ustawy powstał **Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiecie Rybnickim na lata 2012 - 2016**.

4.2. Zasady działania Programu

W zakresie udzielania pomocy osobom doznającym przemocy, stosującym przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie Program oparty jest na zasadach:

1. Wzajemnej współpracy i współdziałania organów władzy publicznej, organizacji pozarządowych i kościołów oraz związków wyznaniowych (ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działaniu pożytku publicznego i wolontariacie oraz ustawa z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej), a także innych organizacji, środowisk i osób fizycznych zobowiązanych do inicjowania i realizacji zadań związanych pośrednio lub bezpośrednio z przeciwdziałaniem występowania przemocy i jej negatywnym następstwom.
2. Jawności działań organów władzy publicznej oraz podmiotów realizujących zadania publiczne w zakresie przeciwdziałania przemocy z poszanowaniem godności jednostki.
3. Szczególnej ochrony dzieci, z zachowaniem ich prawa do wychowania się w rodzinie, poprzez udzielenie rodzinie szczególnego wsparcia w dążeniu do poprawy jej funkcjonowania.
4. Bezpłatności i dostępności usług pomocowych dla każdej kategorii osób potrzebujących bez względu na status społeczny.
5. Rzetelności, odpowiedzialności i profesjonalizmu w zakresie udzielanej pomocy.

4.3. Cele ogólne i cele szczegółowe Programu

W grudniu 1995 roku na II Ogólnopolskiej Konferencji na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie przyjęto polską deklarację w sprawie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Tezy Deklaracji prezentowane niżej stanowią jednocześnie **misję** prezentowanego Programu:

- **KAŻDY CZŁOWIEK**

ma prawo do życia w środowisku rodzinnym, wolnym od przemocy, która jest naruszeniem praw i dóbr osobistych,

- **CZŁOWIEK**

doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany,

- **DZIECI I MŁODZIEŻ**

mają prawo do wzrastania w bezpiecznym środowisku wolnym od przemocy, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić,

- **KAŻDY CZŁOWIEK**

doświadczający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszania jego godności osobistej.

- **KAŻDY CZŁOWIEK**

ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie z przemocą.

- **KAŻDY CZŁOWIEK**

ma prawo do przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

- **KAŻDY CZŁOWIEK**

ma obowiązek udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

- **CZŁOWIEK**

doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany.

Program zakłada personalistyczne, humanistyczne podejście do rozwiązywania zjawiska przemocy. W związku z tym kieruje się **następującymi nadrzędnymi celami** wynikającymi z kluczowych założeń ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a także opiera się o standardy wyznaczone przez Unię Europejską:

I. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

II. Ochrona ofiar przemocy ze szczególnym akcentem na zabezpieczenie dzieci.

Przyjęte w Programie **cele główne** określają poszczególne **cele szczegółowe**:

1. Usprawnienie powiatowego systemu diagnostycznego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. Zwiększenie skuteczności działań korekcyjno - interwencyjnych w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.
3. Zwiększenie dostępności w udzielaniu profesjonalnej pomocy dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.
4. Rozwijanie działań profilaktycznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Usprawnienie kompleksowej pracy z rodziną uwięzłą w mechanizmy przemocy.
6. Skoordynowanie działań lokalnych na terenie powiatu rybnickiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zaprezentowane cele szczegółowe stanowią doprecyzowanie i uszczegółowienie podstawowych kierunków Programu a wyodrębnione zostały w oparciu następujące **czynniki** :

- specyfika struktury społeczno - ekonomicznej powiatu rybnickiego,
- dotychczasowe działania podejmowane w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w powiecie rybnickim,
- potrzeby wykazywane przez określone grupy społeczne doświadczające przemocy w rodzinie,
- oczekiwania środowisk lokalnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- rozwój potencjału zasobów instytucjonalnych istniejących na terenie powiatu w postaci **Powiatowego Centrum Pomocy w Rodzinie** z uwzględnieniem poszerzenia potencjału instytucjonalnego o **Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej**,
- zwiększenie dostępności do specjalistycznej kadry zawodowej dla osób i rodzin wymagających interwencji, pomocy i zabezpieczenia na terenie Powiatu ze względu na uwięzienie się w mechanizmy przemocowe.

Realizacja celów nastąpi poprzez następujące działania:

- **badawczo - poznawcze** tj. analizy i diagnozy zjawiska przemocy w powiecie rybnickim;
- **profilaktyczne** skierowane do mieszkańców oraz poszczególnych grup zawodowych powiatu rybnickiego;
- **interwencyjne** wobec osób doznających przemocy i stosujących przemoc;
- **wspierająco - terapeutyczne** wobec osób doznających przemocy;
- **edukacyjno - korekcyjne** adresowane do osób stosujących przemoc;
- **ewaluacyjne** w zakresie efektywności przyjętych w Programie kierunków działań pomocowych.

Założenia Programu:

- ograniczenie i zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie w powiecie rybnickim;
- propagowanie idei " porozumienia bez przemocy";
- rozwijanie edukacji w środowiskach młodzieżowych oraz wśród dzieci i osób dorosłych, dotyczącej postaw wyrażających szacunek oraz życzliwość wobec człowieka;
- skoordynowanie działań i zintegrowanie środowisk lokalnych na rzecz ograniczenia przemocy w rodzinie;
- cykliczne analizowanie postaw społecznych wobec zjawiska przemocy;
- cykliczna diagnoza poziomu wiedzy społeczności lokalnych na temat form pomocy osobom uwięzonym w przemoc;
- wspieranie programów adresowanych dla osób uwięzionych w przemoc;
- pozyskiwanie środków na realizację zadań i programów;
- uruchamianie specjalistycznych placówek wynikających ze zgłaszanego i sygnalizowanego zapotrzebowania w środowisku lokalnym;
- budowanie, rozwijanie i umacnianie profesjonalnego międzyinstytucjonalnego powiatowego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- opracowywanie i usprawnianie procedur w zakresie przeciwdziałania przemocy.

4.4. Adresaci Programu

1. Osoby uwikłane w mechanizmy przemocy
 - a) osoby doznające przemocy;
 - b) świadkowie;
 - c) osoby stosujące przemoc.
2. Osoby profesjonalnie udzielające pomocy w sytuacjach kryzysowych ze szczególnym uwzględnieniem problemu przemocy.
 - a) pracownicy służb społecznych,
 - b) pracownicy służby zdrowia,
 - c) pracownicy wymiaru sprawiedliwości i policji,
 - d) pracownicy oświaty,
 - e) przedstawiciele organizacji pozarządowych,
 - f) przedstawiciele podmiotów samorządu powiatowego,
 - g) inne osoby działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, lecz nie wymienione w poszczególnych podpunktach.

4.5. Realizatorzy Programu

Podstawowym i naczelnym realizatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie we współpracy z lokalnym wymiarem sprawiedliwości, służbami społecznymi, służbą zdrowia, placówkami oświatowymi, związkami wyznaniowymi i organizacjami pozarządowymi.

4.6. Harmonogram działań

Tabela nr 6. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Usprawnienie powiatowego systemu diagnostycznego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zadania	Sposób realizacji	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji
Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie	utworzenie bazy danych analitycznych dynamiki zjawiska przemocy w powiecie rybnickim	OIK	2013r.-2016r.
	gromadzenie danych statystycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w powiecie rybnickim	PCPR OIK Koordynator Programu Uczelnie wyższe	2013r.-2016r.
	tworzenie corocznych raportów na temat dynamiki zjawiska w rodzinie w powiecie rybnickim	PCPR OIK Uczelnie wyższe	2013r.-2016r.
	cykliczne analizy socjologiczne zagadnienia przemocy w rodzinie z uprzednim wyznaczeniem obszarów badawczych	OIK	2013r.-2016r.
	analizy dotyczące zakresu form pomocy osobom uwięzianym w przemoc	PCPR, OIK, OPS, Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Zespoły Interdyscyplinarne	2013r.-2016r.

Opracowanie: Klaudia Grzesica – Woleczyńska

Wskaźniki realizacji zadania:

- zaktualizowana powiatowa baza danych,
- wyniki analiz dynamiki zjawiska przemocy w powiecie rybnickim.
- wyniki sprawozdań za zakresu realizacji Programu.

Tabela nr 7. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Zwiększenie skuteczności działań korekcyjno - interwencyjnych w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zadania	Sposób realizacji	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji
Organizowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	• powołanie na terenie powiatu 2 punktów konsultacyjnych d/s przeciwdziałania przemocy w rodzinie	PCPR	2012r.-2016r.
	• prowadzenie programu korekcyjno-edukacyjnego w wymiarze indywidualnym i grupowym wobec osób, które stosowały przemoc	PCPR OPS	2012r.-2016r.
	• wspieranie programów dla rodziców i opiekunów stosujących przemoc wobec dzieci	OIK OPS	2012r.-2016r.

Opracowanie: Klaudia Grzesica – Wolczyńska

Wskaźniki realizacji zadania:

- wyniki badań ewaluacyjnych opracowane na podstawie ankiety ewaluacyjnej adresowanej do osób, które ukończyły program korekcyjno- edukacyjny,
- rodzaj i liczba pomocy udzielonej osobom stosującym przemoc.
- liczba osób, które ukończyły program.

Tabela nr 8. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Zwiększenie dostępności w udzielaniu profesjonalnej pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie.

Zadania	Sposób realizacji	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji
Udzielenie pomocy i wsparcia doznającym przemocy w rodzinie	• powołanie Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej (OIK)	Starostwo Powiatowe	2012r.-2016r.

Opracowanie: Klaudia Grzesica – Wolczyńska

Wskaźniki realizacji zadania:

- rodzaj i liczba udzielonych porad specjalistycznych,
- rodzaj i liczba pomocy udzielonej osobom doznającym przemocy,
- liczba podjętych interwencji kryzysowych.

Tabela nr 9. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Rozwijanie działań profilaktycznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zadania	Metody realizacji	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji
Działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	• udział w kampaniach społecznych	PCPR OIK Koordynator Programu Uczelnie wyższe OPS	2012r.-2016r.
	• opracowanie i publikowanie materiałów informacyjnych na temat zjawiska przemocy	OIK Uczelni wyższe lokalne media	2012r.-2016r.
	• zorganizowanie konferencji dotyczącej osiągnięć powiatu rybnickiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	PCPR OIK	październik 2015r.
	• opracowanie programów edukacyjnych adresowanych do szkół w powiecie rybnickim	OIK	2012r.-2014r.

Opracowanie: Klaudia Grzesica – Wolczyńska

Wskaźniki realizacji zadania:

- liczba szkoleń profilaktycznych,
- liczba uczestników szkoleń,
- rodzaj i liczba uczestników działań informacyjnych,
- liczba uczestników konferencji,
- ankieta ewaluacyjna dotycząca skuteczności konferencji.

- liczba organizacji i instytucji realizujących kampanię.

Tabela nr 10. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Usprawnienie kompleksowej pracy z rodziną uwiłkaną w mechanizmy przemocy.

Zadania	Metody realizacji	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji
Podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych grup zawodowych pracujących w instytucjach pomocowych	• organizowanie szkoleń w zakresie pracy z osobą doznającą przemocy	OIK	2013r.-2016r.
	• organizowanie szkoleń w zakresie rozpoznawania przemocy w rodzinie	OIK	2013r.-2016r.
	• organizowanie szkoleń w zakresie pracy z osobą stosującą przemoc	OIK	2013r.-2016r.

Opracowanie: Klaudia Grzesica – Wolczyńska

Wskaźniki realizacji zadania:

- wyniki ewaluacji szkoleń,
- liczba uczestników szkoleń,
- liczba opracowanych programów szkoleń.

Tabela nr 11. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Skoordynowanie działań lokalnych na terenie powiatu rybnickiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zadania	Metody realizacji	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji
Współpraca podmiotów odpowiedzialnych za realizację zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	organizowanie cyklicznych sesji roboczych z udziałem przedstawicieli instytucji zajmujących się problematyką przemocy	OIK OPS Zespoły Interdyscyplinarne Gminne Komisje Przeciwdziałania Alkoholizmowi Policja	2013r. -2016r.
	zorganizowanie seminariów poświęconych współpracy między poszczególnymi grupami zawodowymi w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	PCPR OIK OPS Zespoły Interdyscyplinarne Gminne Komisje Przeciwdziałania Alkoholizmowi Policja	2013r. -2014r.

Opracowanie: Klaudia Grzesica – Wolczyńska

Wskaźniki realizacji zadania:

- ilość odbytych sesji,
- ilość instytucji uczestniczących w sesjach,
- ilość zorganizowanych seminariów,
- wyniki ankiet ewaluacyjnych dotyczących seminarium.

Ewaluacja

Kryterium ewaluacji poszczególnych zadań Programu stanowią przyjęte wskaźniki realizacji każdego zadania. Badania ewaluacyjne przeprowadza PCPR raz w roku pod koniec 4 kwartału w postaci sprawozdania z wykonania przyjętych zadań.

Podsumowanie

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie podstawowy akcent kładzie na stworzenie systemu działań wspierających rodzinę w dążeniu do rozwiązania sytuacji kryzysowych. Rodzina to naturalna, pierwotna grupa społeczna, w której człowiek wyrasta, rozwija się, dojrzewa. Stanowi jedyną i główną komórkę życia społecznego realizującą dwie podstawowe funkcje:

- wychowawczą,
- emocjonalną.

Mechanizmy przemocy zaburzają prawidłowe funkcjonowanie rodziny w sferze emocjonalnej i wychowawczej. Skutki w wymiarze indywidualnym i zbiorowym obserwowane są w aspekcie długofalowym. Przemoc domowa rzutuje na :

- zachowania dzieci i młodzieży w środowisku rówieśniczym a szczególnie na wzrost zachowań,
- pogorszenie się relacji małżeńskich,
- zwiększenie ryzyka uzależnień,
- upośledzenie umiejętności wychowawczych,
- zniekształcenia w postrzeganiu roli mężczyzny i kobiety w rodzinie.

Realizacja Programu pozwala na złagodzenie i ograniczenie zjawiska przemocy na poziomie lokalnym poprzez stworzenie spójnego systemu. Program obejmuje następujące cele:

- diagnostyczne,
- edukacyjne,
- wspierające rodzinę z problemem przemocowym.

Bibliografia

1. Badura – Madej W., *Przemoc w rodzinie i interwencja kryzysowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000
2. Brown K. Herbert M., *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo PARPA, Warszawa, 1999
3. Doris M., *Zerwana więź*, GWP, Gdańsk, 1996
4. Duntton G. D., *Przemoc w rodzinie*, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa, 2001
5. Gilliland G., *Wstyd i przemoc*, Media Rodzina, Poznań 2007
6. Herbert M., *Kiedy dziecko i jego rodzina potrzebują pomocy*, GWP, Gdańsk, 2007
7. Herman J., *Uraz psychiczny i Powrót do równowagi*, GWP, Gdańsk, 2004
8. Herzberger, *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, PARPA Media Data, Warszawa, 2002,
9. James R., Gilliland B., *Strategie Interwencji Kryzysowej*, PARPA Media, Warszawa, 2006
10. Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teorie i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa, 2002
11. Manders C., *Seks, miłość, psychoterapia ofiar i sprawców przemocy*, GWP, Gdańsk, 1999
12. Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., *Przemoc w rodzinie*, PARPA Media, Warszawa, 2007
13. Niechow D., *Biologia przemocy*, Media Rodzina, Poznań, 2001
14. Osiatyński W., *O zbrodniach i karach*, Media Rodzina, Poznań, 2003
15. Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, WSP, Warszawa, 1994
16. Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, J. Santorski &CO, Warszawa, 2003
17. Sharond, Herzberg, *Przemoc domowa*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa, 2002
18. Soriano A., *Przemoc wobec dzieci*, Espe, Kraków, 2002
19. Starowicz Z. L., *Przemoc seksualna*, J. Santorski &CO, Warszawa, 1992
20. Ustawa dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180 , poz. 1493 z późn. zm.)
21. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

22. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity : Dz. U. z 2007r. Nr 70 „poz.473 z późn. zm.)
23. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity : Dz. U. z 2009r. Nr 175 „poz.1362 z późn. zm.)
24. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu Cywilnego (tekst jednolity : Dz. U. z 2005 r. Nr 31 „poz.266 z późn. zm.)
25. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. Nr 31„poz. 535 z późn. zm.)
26. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (Dz. U. Nr 88 „poz.553 z późn. zm.)

Spis tabel

Tabela 1. Zestawienie liczby sporządzonych Niebieskich Kart (Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)	17
Tabela 2. Zestawienie liczby pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej (Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik).....	18
Tabela 3. Zestawienie liczby sprawców przemocy domowej (Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)	19
Tabela 4. Zestawienie liczby sprawców przemocy domowej pod wpływem alkoholu (Powiat Rybnicki oraz Miasto Rybnik)	19
Tabela 5. Zestawienie liczby postępowań przygotowawczych dotyczących przemocy domowej, w których była prowadzona procedura „Niebieskich Kart”.....	20
Tabela nr 6. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Usprawnienie powiatowego systemu diagnostycznego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	28
Tabela nr 7. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Zwiększenie skuteczności działań korekcyjno - interwencyjnych w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie	29
Tabela nr 8. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Zwiększenie dostępności w udzielaniu profesjonalnej pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie	30
Tabela nr 9. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Rozwijanie działań profilaktycznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	31
Tabela nr 10. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Usprawnienie kompleksowej pracy z rodziną uwięzłą w mechanizmy przemocy	32
Tabela nr 11. Harmonogram działań - cel szczegółowy : Skoordynowanie działań lokalnych na terenie powiatu rybnickiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	33

Załączniki

Załącznik nr 1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”